

1. UVOD

Program implementacije obuhvata i ukršta tri ključne dimenzije razvoja: ekološko-fizičku, socijalnu i ekonomsku. Ove tri dimenzije su shvaćene kao predmet institucionalne odgovornosti nadležnih organa radi čega je prvi značajan korak u pripremi Programa bio identifikacija nadležnih institucija kroz sagledavanje Regionalnog prostornog plana APV i Program implementacije koji ga prati. Analiza se svela na sagledavanje konkretnih projekata odnosno strateških prioriteta u razvoju kako APV tako i prioriteta preuzetih iz Prostornog Plana Republike Srbije. Imajući u vidu osnovnu ulogu Regionalnog prostornog Plana kao dokumenta koji u postupku izrade vrši koordinaciju brojnih interesa, uz istovremenu optimizaciju korišćenja teritorijalnog kapitala i potencijala na regionalnom nivou, prilikom izrade Programa je vođeno računa da preporuke budu na taj način usklađeni da se obezbedi održivost razvoja regije. Radi toga je drugi značajan korak bio izlučivanje i precizno definisanje strateških prioriteta odnosno projekata za realizaciju u prvoj fazi u posleplanskom periodu. Kako bi Program imao očekivanu pouzdanost i efektivnost nakon usvajanja na sednici Vlade, svi navedeni projekti imaju zakonodavni, ekonomsko-finansijski i organizacioni oslonac u postojećem institucionalnom sistemu i kapacitetima Republike Srbije, što je proveravano kod svakog odabranog projekta iz Programa.

Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine je 07.12.2011. godine usvojila Regionalni prostorni plan Autonomne Pokrajine Vojvodine (u daljem tekstu RPP APV). Ovim strateško razvojnim dokumentom utvrđeni su strateški prioriteti razvoja za sve tematske oblasti obuhvaćene izradom RPP APV za teritoriju AP Vojvodine.

Nakon usvajanja ovog Plana, a u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji (čl. 58) pristupljeno je izradi Programa implementacije RPP APV za period 2013-2017. godina. Sadržina ovog Programa utvrđena je zakonom, a osnovni metodološki okvir za njegovu izradu postavljen je u Programu implementacije PP RS od 2010. do 2020. godine – za period 2011-2015. godina.

U Programu implementacije RPP APV razrađeni su strateški prioriteti koji treba da se realizuju do 2017. godine, utvrđeni su strateški prioriteti koji se, iz različitih razloga, ne razrađuju u ovom Programu i dat je grafički prikaz teritorijalno pozicioniranih strateških prioriteta. Takođe, razrađeni su i strateški prioriteti iz Programa implementacije PP RS za koje je utvrđeno da se razrađuju planovima nižih teritorijalnih celina. Programom implemenatcije RPP APV utvrđeni su i pokazatelji prostornog razvoja koji će biti osnova monitoring sistema i godišnjih izveštaja o ostvarivanju Plana.

Na osnovu ova dva dokumenta, odnosno Programa implementacije PPRS i Programa implementacije RPPAPV utvrđena je valorizacija pograničnih prostora koji su bili predmet analize prethodnih celina projekta CODEX, odnosno **Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini**, Zajedničke metodologije, sa specijalnim fokusom na marginalizovana naselja i njihov dalji razvoj, a za četiri pogranične opštine tj dva grada (Subotica i Sombor) i dve opštine (Novi Kneževac i Kanjiža) za koje se kao finalni proizvod odnosno studija, izradjuje ovaj elaborat Program implementacije i akcioni plan baziran na Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine.

Ovim dokumentom definisanisu prostorni uslovi za direktan ekonomski i socijalni razvoj i definisani su okviri za balansiran prostorni razvoj u posmatranom regionu. Posebna pažnja data je ruralnom razvoju i potrebama za njegovim jačanjem. Insistiranjem na boljoj infrastruktornoj

opremljenosti i razvijenosti i funkcionalnim vezama između naselja i prirodnih područja, ovaj dokument ima značajan demografski, ekonomski, socijalni i kulturni aspekt.

Jedan od glavnih izazova pri izradi ovog dokumenta bilo je svakako definisanje ograničenog broja strateških indikatora kao dela akcionog plana, baziranog na programu implementacije RPPAPV, koji će ukazati na potrebu i neophodnost usklađivanja indikatora sa dostupnim podacima i prethodno definisanim strateškim ciljevima cele Pokrajine i indikatorima koji su predloženi u Zajedničkoj metodologiji koju su izradile dve partnerske organizacije.

Takođe, ono što je novina, je da je dat veći broj ESPON indikatora koje u ovom trenutku nije moguće sve realizovati, odnosno pratiti na posmatranom području, kao delu teritorije Srbije, ali je neophodno ukazati na njihov značaj, i značaj praćenja stanja u nekom prostoru makar na nekom širem nivou odnosno na nivou NUTS2 i NUTS3 regiona, iako je fokus same studije na LAU1 nivou odnosno nivou jedinice lokalne samouprave.

Ovaj dokument nije utemeljen na zakonskim obavezama u tom smislu da predstavlja program implementacije nekog planskog dokumenta, ali je u potpunosti usklađen sa PPRS i RPP APV i Programom privrednog razvoja APV čija je izrada u toku i koji predstavlja važan strateški dokument za teritoriju cele Pokrajine, kao i nacionalnom zakonskom regulativom, i uvažava osnovne evropske principe prostornog planiranja i oslanja se na principe Strategije 2020.

Vitalni preduslov za održivo pogranično prostorno struktuiranje u Vojvodini je strateški pristup u procesu planiranja i oblikovanja pograničnih naselja i životne sredine u kojem svi akteri u prostoru na svim nivoima, donosioci odluka (nacionalni, regionalni, lokalni, NVO, ekonomski eksperti, i eksperti iz drugih oblasti u posrednoj ili neposrednoj vezi sa planiranjem) poštuju osnovne principe planiranja:

- Balansiran, prihvatljiv i pravedan ekonomski razvoj, koji omogućava urbanu revitalizaciju i rekonstrukciju
- Zaštitu prostora na najracionalniji način, poštujući osnovne principe održivog razvoja
- Funkcionalne linkove i interakciju zaštite životne sredine između svih prekograničnih urbanih i ruralnih oblasti
- Povećanje gustine naseljenosti i povećanje aktivnosti u pogledu racionalnog korišćenja prostora, kako bi se obezbedila racionalna organizacija, efikasnosti i dostupnost javnim i drugim servisima i dostigao zeljeni životni standard i standard životne sredine.
- Visok stepen infrastrukturne razvijenosti i opremljenosti, posebno kada su u pitanju putna infrastruktura i mreža javnog transporta kojima će se obezbediti povećanje dostupnosti manje razvijenim zajednicama i intenzivirati socio kulturne i ekonomske aktivnosti na posmatranom regionu.

Metodologija ovog epaborata zasniva se pre svega na metodologiji izrade prethodno urađenih programa implementacije za PPRS i RPP APV, **Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini** kao i Zajedničke metodologije integrativnog prostornog razvoja marginalizovanih naselja u posmatranom području. Indikatori kao i kompletan monitoring sistem baziran na GIS-u biće evaluirani u kasnijim fazama, tokom implementacionog perioda, ukoliko ovaj dokument bude usvojen na nekom nivou od strane lokalnih samouprava kao preporuka.

2. KOMPARATIVNI PREGLED ZAKONSKIH OKVIRA (SRB I EU)

2.1. Zakonski okvir Republike Srbije

Polazni osnov za izradu ovog dokumenta, pored gore navedenih dokumenata, predstavlja i sistem pravnih normi iz oblasti koje definišu tri ključne dimenzije razvoja Republike Srbije, i to: ekološko-fizičku, socijalnu i ekonomsku. S obzirom su ove oblasti u Srbiji regulisane velikim brojem propisa, u narednom tekstu navedeni su relevantni zakoni i strategije. Pojedini zakoni i strategije su detaljnije prikazani u verziji na Srpskom jeziku (Zakon o regionalnom razvoju, Zakona o planiranju i izgradnji, Zakon o socijalnoj zaštiti, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Zakonom o zaštiti životne sredine, Nacionalna strategija održivog razvoja, Strategija razvoja socijalne zaštite, Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara).

2.2. Zakonski okvir Evropske unije

Politika ekonomske i socijalne kohezije predstavlja jednu od najvažnijih politika Evropske unije, koja na nju troši više od trećine svog budžeta. U Lisabonskom Ugovoru ona se naziva politikom ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije, i ima ulogu da pomagane regionalni razvoj kroz smanjenje ekonomskih i socijalnih razlika između država članica Unije, odnosno između različitih regiona unutar EU. Kao posledica stvaranja zajedničkog tržišta ekonomski razvoj se koncentriše u centralnim regionima, a periferiji preči opasnost trajnog zaostajanja. To pogoduje pokretanju migracija koje urušavaju stabilnost centralnih regiona i preči političkom nestabilnošću, koja, opet ima svoju ekonomsku cenu. Zbog toga je uveden sistem regionalne distribucije budžeta EU koji podrazumeva da su neke regije (ili države) više korisnici, a druge više davaoci finansijske pomoći. Ipak, sve države članice, pa i one najrazvijenije, imaju interese da sistemski pomažu regije koje zaostaju, jer će se tako u njima kupovati proizvodi iz razvijenijih regija. Po mnogim karakteristikama kvaliteta života Evropski socijalni model predstavlja dodatni podsticaj stanovnicima drugih država da se uključe u proces evropskih integracija. Temeljne vrednosti EU su stub specifičnog socijalnog modela koji predstavlja oslonac građenja evropskog identiteta.

U verziji ovog dokumenta na Srpskom jeziku detaljno su opisani sledeći dokumenti: **Strategija „EVROPA 2020“**, Koheziivna politika EU 2014-2020, Evropski fond za regionalni razvoj (EFRR) i Evropski socijalni fond (ESF), Kohezioni fond.

3. DEFINICIJA KLJUČNIH ELEMENATA PROGRAMA IMPLEMENTACIJE

Ključni elementi Programa implementacije fokusirani na nasledeće teme:

- Prostorno-planska dokumentacija i drugi razvojni dokumenti koji daju okvir za razvoj na posmatranom području,
- Uloga javnog i privatnog sektora
- Mere i instrumenti za povećanje uravnoteženog regionalnog razvoja (razvoj politika preporuka za posmatrano područje)
- Definisane indikatore

Donošenjem zakona, strategija i definisanjem nove politike regionalnog razvoja, stvoreni su najvažniji institucionalni uslovi za uspostavljanje regionalne mreže institucija (regionalne razvojne agencije, regionalne finansijske institucije i sl), koje bi predstavljale kadrovsku, organizacionu i programsku podršku svim regionima i područjima Srbije. Ubrzano uspostavljanje institucionalnih

uslova za dosledniju i, prema tome, kreativniju i efikasniju regionalnu politiku, treba da rezultira smanjivanjem regionalnih problema i povećanjem unapređenja lokalnih razvojnih potencijala. Izrada prostorno-planske dokumentacije i strategija razvoja opština i gradova posmatranog područja u velikoj meri opredeljuju pravac regionalnog razvoja ovog područja. U nastavku su predočeni najvažniji ciljevi i pravci regionalnog razvoja definisani prostorno-planskom dokumentacijom i razvojnim strategijama i planovima za posmatrano područje.

3.1. Prostorno-planska dokumentacija i drugi razvojni dokumenti koji daju okvir za razvoj na posmatranom području

U cilju da se obezbedi pregled prostornih i urbanističkih regulatornih instrumenata koji su na snazi i primenjuju se na predmetnom području sa različitih nivoa, ovo poglavlje će se usmeriti na ključna pitanja prirode prostornih i urbanističkih planskih dokumenata i njihove karakteristike (dinamika, struktura, hijerarhija sistema) kao i na druga strateška dokumenta koja mogu dati okvir prostornom razvoju. Raspoloživa prostorno planska dokumentacija i razvojni dokumenti klasifikovani su u dve osnovne grupe:

- 1) **Prostorno-planska dokumentacija**
- 2) **Sektorske strategije i razvojni programi i strategije posmatranog područja**

I Prostorno-planska dokumentacija

U narednom tekstu dat je pregled relevantne prostorno planske dokumentacije koja predstavlja osnov za razvoj na posmatranom području (detaljnije su opisani u verziji dokumanta na Srpskom jeziku.

3.1.1. Zakon o prostornom planu Republike Srbije od 2010. do 2020. godine

Prostorni plan republike Srbije (PPRS) je planski dokument najvišeg ranga, usvojen 2010.godine za period od sledećih 10 godina. Usledio je zaseban dokument – Program sprovođenja prostornog plana republike Srbije koji je usvojen za polovinu planiranog perioda, tj. do 2015. Holistički po svojoj prirodi, dokument pokriva mnogo sektora uključujući i opšti okvir održivog razvoja naselja, okruženja i kulturnog nasleđa. On takođe pružanja generalni okvir i smernice za planove na nižim nivoima.

3.1.2. Regionalni prostorni plan AP Vojvodine

Regionalni prostorni plan AP Vojvodine je, posle Prostornog plana Republike Srbije, najviši planski dokument u Vojvodini. Plan je usvojen u novembru 2011. godine odlukom Vlade AP Vojvodine i time postao okvir za regionalni prostorni razvoj Pokrajine i osnov za niže planske dokumente među kojima su i prostorni planovi jedinica lokalne samouprave i gradova. Regionalni prostorni plan APV posebno ističe važnost razvoja pograničnih opština, a posebno marginalizovanih naselja u pograničnoj zoni.

3.1.3. Prostorni plan Grada Subotice

Prostorni plan opštine Subotica donet je 2008. godine na sednici Skupštine opštine Subotica. Planom su definisana osnovna rešenja, smernice, politike i propozicije zaštite, uređenja i razvoja teritorije opštine Subotica, korišćenja osnovnih resursa i vrednosti koji se na njoj nalaze, čineći jedinstven kompleks u širem regionalnom okruženju zajedno sa susednim opštinama, kao i potencijalni funkcionalni sistem prekogranično sa susednim regionom Južna Mađarska, odnosno gradom Segedinom u Mađarskoj.

Obnova i unapređenje ruralnih područja osnovna su pretpostavka celokupnog razvoja. Integralno posmatrano ravnomerni razvoj opštinskog centra, sa jedne strane, u direktnoj je vezi sa ruralnim zaleđem, sa druge. Seoska naselja i njihovi atari poseban su predmet interesovanja u sociološkom, ekonomskom i prostornom smislu.

Aktivnosti i projekti Grada Subotica treba da budu usmereni u pravcu revitalizacije naselja i postepenoj ekonomskoj, socijalnoj i fizičkoj obnovi sela, radi uspešnog razvoja čitave teritorije Grada Subotica. Oporavak sela bi radi toga trebalo da bude osnovno opredeljenje u budućem planiranju čitavog administrativnog područja Subotice. Ona zahteva integralnu obnovu (ekonomsku, socijalnu, ekološko-fizičku i organizaciono-institucionalnu). U tom smislu očekuje se da se Subotica funkcionalno poveže na regionalnoj osnovi sa susednim i drugim opštinama prema interesu, te tako formira funkcionalni region nivo NUTS 3 evropske nomenklature, a u okviru AP Vojvodine kao makroregiona Srbije nivoa NUTS 2. Prema istoj kategorizaciji na teritoriji opštine Subotica bi bilo formirano nekoliko manjih lokalnih zajednica odnosno zajednica sela grupisanih oko Bajmoka (LAU 1), Čantavira (LAU 1), Donjeg Tavankuta (LAU 2) i Hajdukova (LAU 2).

3.1.4. Prostorni plan Grada Sombora

Koncept Prostornog plana Grada Sombora je donet 2012. godine i njime se razrađuju osnovna strategijska opredeljenja, planska rešenja i smernice utvrđene Prostornim planom Republike Srbije. Problemi ruralnog razvoja na teritoriji Grada Sombora se ogledaju u činjenici da je poljoprivreda još uvek dominantna privredna delatnost u najvećem broju naselja, infrastruktura je nedovoljno razvijena, a postojeći kapaciteti nedovoljno održavani i nefunkcionalni u odnosu na potrebe, zatim nedovoljna razvijenost institucija i izražene disproporcije u nivou razvijenosti pojedinih delova teritorije. Konceptija razvoja i uređenja gradova i ostalih urbanih naselja je rezultat integralnog i povezanog delovanja tri segmenta u okviru kojih se jasno definišu: prostorni nivo regiona; lokalni nivo i međunarodna i inter-regionalna saradnja i povezivanje.

Potencijali Grada Sombora koji se mogu smatrati kao povoljni faktori za razvoj, odnosno, dobru osnovu za ostvarivanje regionalne i interregionalne saradnje i jačanje funkcionalnih veza sa okruženjem i šire su povoljan geostrateški položaj (nalazi u blizini značajnih Panevropskih koridora VII i X i granice sa Mađarskom i Hrvatskom što je pretpostavka za veću investicionu, infrastrukturnu, privrednu i socijalnu aktivnost), razvijena saobraćajna i druga infrastruktura i SRP "Gornje Podunavlje" kao prirodno dobro od izuzetnog značaja i zastupljena etnička šarolikost i multikulturalnost.

3.1.5. Prostorni plan opštine Kanjiža

U pogledu budućeg razvoja odnosa gradskih i seoskih naselja i njihovog funkcionalnog povezivanja neophodno je obezbediti povezivanje naselja na principima održivog razvoja uz maksimalno očuvanje i zaštitu životne sredine.

Naročito značajan cilj u razvoju mreže centara i naselja na teritoriji Vojvodine predstavlja čvršće i racionalnije povezivanje gradova u regionima i makrocelinama. S tim u vezi neophodno je:

- ojačati privredne veze, međusobnu razmenu usluga i organizovanje zajedničkih aktivnosti u susednim gradovima (Novi Kneževac i Senta);
- ojačati saobraćajnu infrastrukturu između susednih gradova (putni pravci ka Subotici, Novom Kneževcu i Senti).

3.1.6. Prostorni plan opštine Novi Kneževac

Na brži razvoj Opštine veliki uticaj mogu imati aktivnosti na temu regionalne i prekogranične saradnje na relaciji Srbija - Mađarska - Rumunija, potenciranjem očuvane životne sredine i proizvodnje zdravstveno bezbedne hrane, razvojem održivog turizma i konkurisanjem u međunarodnim i evropskim fondovima za finansiranje. U tom smislu, u narednom periodu treba raditi na unapređenju i jačanju veza sa susednim opštinama, a naročito razvijati i jačati prekograničnu saradnju sa Mađarskom i Rumunijom.

II Sektorske strategije i razvojni programi i strategije posmatranog područja

Tokom proteklih godina, nakon početka stvarnog tranzicionog procesa izrađeno je niz strateških planova opština u Vojvodini, sa ciljem pružanja podrške lokalnim samoupravama u jačanju kapaciteta za planiranje na lokalnom nivou, kreiranja instrumenata za podizanje njihovih aplikativnih i apsorpcionih kapaciteta u odnosu na evropske fondove, kao i za njihovo projektno orijentisanje. Planovi razvoja ovih opština sadrže socio-ekonomsku i SWOT analizu stanja u opštini, strateške i prioritetne ciljeve razvoja i operativne programe za implementaciju definisanih projekata. Uzimajući u obzir posmatrano područje najbitnije smernice njegovog regionalnog razvoja date su kroz dokument Plan regionalnog razvoja AP Vojvodine 2014-2020 (nacrt) sa Akcionim planom i Opštinske razvojne strategije, i to (detaljno date u verziji dokumenta na Srpskom jeziku):

- Strategija lokalnog održivog razvoja Grada Subotica (2013-2022).
- Strategija lokalnog održivog razvoja opštine Sombor (2007-2017)
- Strategija razvoja opštine Novi Kneževac 2010-2015.
- Strateški plan opštine Kanjiža 2011.-2020.

3.2. Uloga javnog i privatnog sektora

Regionalni razvoj obuhvata zajednički rad u lokalnim zajednicama javnog, poslovnog i civilnog sektora. Preduzetništvo bi trebalo da ima i dalje prioritetnu ulogu u regionalnom razvoju, a pažnja bi trebalo da bude usmerena ka razvoju mreže za pružanje podrške regionalnom razvoju i olakšice za formiranje novog investicionog kapitala. Privatna ulaganja predstavljaju jednu od osnovnih pokretačkih snaga društvenog i samim tim, regionalnog razvoja.

Jedan od najznačajnijih zadataka politike prostornog planiranja sastoji se u privlačenju privatnih investicija u skladu sa ciljevima politike planiranja, očekivanim perspektivama i planiranom sigurnošću. Zajedno sa relevantnim sektorskim politikama, politika prostornog razvoja treba da doprinese porastu privlačnosti opština i regiona za privatna ulaganja na regionalnom i lokalnom nivou na način koji je u skladu sa javnim interesima. Privatno finansirani opsežni projekti moraju već u ranoj fazi biti usklađeni sa perspektivama razvoja regiona u kojima se realizuju. Na taj način veliki projekti kao brze pruge sa svojim čvornim tačkama, teretnim centrima, aerodromima, kongresni centri itd., kada su usaglašeni sa dugoročnim ciljevima prostornog planiranja, mogu proizvesti značajne efekte na polju ekonomskog razvoja u okolnim područjima i doprineti njegovom prostorno uravnoteženom razvoju. Naročito upravne vlasti moraju obezbediti da od višestrukih efekata velikih razvojnih projekata imaju koristi i gradovi i opštine u okruženju. Na ovakav način, politika prostornog razvoja doprinosi smanjenju konkurencije između lokalnih vlasti koja pozitivno utiče na ukupnu klimu za investiranje. Zajedno sa privatnim kapitalom, iskustva tržišne ekonomije na polju upravljanja projektima, takođe se moraju češće koristiti.

Akcioni plan regionalnog razvoja predlaže institucionalni okvir koji ne sugeriše osnivanje novih institucija, ali podrazumeva novu organizaciju zasnovanu na principima transparentnosti, stručnosti, ali i partnerstvu i saradnje, prilagođen postojećim funkcionalnim mrežama na teritoriji.

Partnerstvo i saradnja mora biti koordinisana kroz dva osnovna kanala:

- Partnerstvo između različitih nivoa vlasti (vertikalno) i različitih javnih sektora (horizontalno) i
- Javno-privatno partnerstvo

Nosioci politike regionalnog razvoja zaduženi za planiranje i sprovođenje regionalne razvojne politike nalaze se kako na nacionalnom, tako i na regionalnom i lokalnom nivou. Jedino snažno partnerstvo i saradnja između ova dva nivoa osigurava da se razvojni potencijali regije iskoriste u najvećoj mogućoj meri. Na nacionalnom nivou je odgovornost za aktivno vođenje u ostvarivanju ciljeva regionalnog razvoja, dok prepoznavanje uloge jedinica lokalnih samouprava omogućava da

one mogu samostalno usmeravati svoj razvoj prema ostvarenju sopstvenih specifičnih, ali i sveukupnih ciljeva razvojne politike. Partnerstva javnog i privatnog sektora moraju se razmotriti u svim evropskim regionima kao dopuna javnom sektoru, koji će i dalje imati važnu funkciju. Jedan od ključeva za uspeh javno-privatnog partnerstva je delotvorna administrativna struktura ne samo na nacionalnom već i na regionalnom i lokalnom nivou. Ona mora biti sposobna da uspostavi okvir za privatna ulaganja i efikasno prati sprovođenje projekata. Ugovorna pravila moraju stoga biti jasno postavljena.

3.3. Mere i instrumenti za povećanje uravnoteženog regionalnog razvoja

Socio-ekonomska analiza za predmetno područje je pokazala da su najčešći problemi sa kojima se suočavaju nerazvijene i manje razvijene pogranične opštine neadekvatna infrastruktura, visok nivo nezaposlenosti, smanjen obim privredne aktivnosti, nepovoljna demografska i obrazovna struktura stanovništva itd. Polazeći od navedenih problema, a u cilju definisanja podsticajnih mera regionalnog razvoja utvrđenog Regionalnim prostornim planom APV, potrebno je realizovati programe koji će biti od posebne važnosti za dugoročni razvoj ovih opština. Programi mera koji se mogu realizovati su svrstani su tri osnovne grupe:

Povećanje privredne aktivnosti i podsticaji razvoju lokalnog preduzetništva

Potrebno je uspostaviti programe koji imaju za cilj podsticaj razvoja preduzetništva uzimajući u obzir regionalnu komponentu, i u skladu sa tim, definisati pogodnosti za korisnike iz nerazvijenih opština i naselja. Zbog strateškog značaja poljoprivrede za razvoj razmatranog područja, potrebno je uspostaviti povoljne režime prodaje, zakupa i/ili ustupanja poljoprivrednog zemljišta na određeni vremenski period za pravna/fizička lica koja žele ostati ili se nastaniti u predmetnom regionu. U skladu sa važećim zakonima, a dodatno podstaknuto lokalnim odlukama i podzakonskim aktima, jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost kreiranja fiskalnih podsticaja pogotovo u aspektu korištenja poljoprivrednog zemljišta i drugih nepokretnosti. Poseban izraz podrške na lokalnom nivou može biti brža procedura u izdavanju potrebnih odobrenja, dozvola i saglasnosti iz nadležnosti lokalne samouprave.

Izgradnja i unapređenje strateških infrastrukturnih objekata i javnih službi (lokalni i regionalni putevi, bolnice, škole, vrtići, sportski objekti, izgradnja stambenih objekata)

Bez povećanja kvaliteta života u nedovoljno razvijenim opštinama ne može se računati na smanjenje neravnomerne regionalne razvijenosti. Iz tog razloga, potrebno je razviti programe koji će omogućiti izgradnju putne i druge infrastrukture i javnih službi kao i obnovu postojećeg stambenog fonda kroz obezbeđenje povoljnih uslova i asistenciju kako lokalnoj samoupravi, tako i civilnom sektoru i pojedincima.

Instrumenti za sprovođenje seta ovih mera su strateška planska dokumenta na nacionalnom i regionalnom nivou, kao i akta i direktive pristupom „od gore ka dole“ (top-down).

Privlačenje stranih investitora i identifikovanje oblasti za investiranje

Jedna od podsticajnih mera odnosi se na oslobaňanje plaćanja poreza na dobit novoosnovanih pravnih lica u periodu od nekoliko godine ukoliko proizvodnu delatnost obavljaju na teritoriji nerazvijenih opština ili naselja. Pored ovoga, potrebno je uspostaviti novi način poreskih olakšica i podsticaja poput oslobaňanja od carina pri uvozu opreme radi razvoja delatnosti, i sl. Jedna od

podsticajnih mera može se odnositi i na strateško upravljanje donacijama koje bi imale poseban tretman i oslobađanje od poreskih obaveza, ukoliko bi bile usmerene na nerazvijena područja.

Podsticajne mere za naseljavanje nerazvijenih opština u cilju smanjenja iseljavanja, povratka iseljenog i privlačenja novog stanovništva

Na osnovu podataka o broju stanovnika uočena su negativna demografska kretanja stanovništva iz severne Vojvodine prema Većim urbanim centrima koje karakteriše veći nivo razvijenosti. U saradnji sa nadležnim institucijama razmotriti dodatne pogodnosti u okviru demografske politike u ovim opštinama i omogućiti poboljšanje demografskog bilansa.

Podizanje nivoa i kvaliteta obrazovanja, pogotovo u oblasti visokog obrazovanja, u skladu sa potrebama i zahtevima tržišta, sa posebnim akcentom na razvijanje i osnaživanje preduzetničkih sposobnosti kod mladih ljudi

Zbog pozitivne korelacije između nivoa obrazovanja i nivoa razvijenosti opština, potrebno je detaljno analizirati mogućnosti za povećanje nivoa obrazovanja i privlačenja kvalifikovanih kadrova. Razmotriti mogućnost odobravanja stipendija u većim iznosima za studente iz manje razvijenih opština koji se obavežu da će se nakon završetka studija zaposliti u ovim opštinama na rok od najmanje onoliko godina koliko su dobijali stipendiju. Pored toga, potrebno je uložiti dodatne napore i u cilju jačanja obrazovnih kapaciteta u ovim područjima.

3.4. Definisane indikatore i monitoring sistema

Kako bi se pomoglo u ostvarenju ciljeva Akcionog plana područja i kako bi se omogućilo prilagođavanje promenama tokom implementacije, neophodno je uspostaviti pragmatičan kontrolni sistem zasnovan na ograničenom broju strateških indikatora. Osim jačanja odgovornosti uključenih aktera, potrebno je sagledati ga kao strateško sredstvo upravljanja koje bi pomoglo boljem donošenju odluka i postalo integralni deo upravljačkih aktivnosti.

Kontrolni sistem se sastoji iz dva glavna dela, međusobno povezana: 1) kontola celokupnog Akcionog plana područja sa jedne strane i 2) monitoringa promene izdvojenih strateških indikatora koji definisani u okviru Akcionog plana. Ipak, u skladu sa postepenim razvojem predloženog sistema upravljanja prostorom i razvoj monitoring sistema mora da bude postepeni proces, naglašavajući pristup odozdo na gore.

Stoga je preporuka da kontrola i evaluacija budu uključeni u projektne cikluse od samog početka. U kontekstu Akcionog plana područja, akcenat će biti na kontroli prvog strateškog cilja Akcionog plana koji je vezan za pitanje Uravnoteženog regionalnog razvoja i unapređene socijalne kohezije. Takođe je potrebno da se dugoročno uspostavi sistem za monitoring celokupne strategije.

Monitoring i evaluacija su tesno povezane, ali imaju neke bitne, naglašene razlike. Monitoring može i treba da bude kontinuirano vršen interno na nivou regije, i moguće je, ali ne i neophodno, da bude sproveden od nekog spoljnog stručnjaka, dok će evaluacija biti urađena u određenim intervalima (ili u slučaju projekata makar na kraju) od strane nezavisnog spoljnog stručnjaka. Rezultati monitoringa će biti važan podatak u evaluaciji, koja će biti sprovedena na osnovu sveobuhvatne kvalitativne procene.

Aktivnosti kontrole i evaluacije su vezane za uticaj, uspešnost i efikasnost, i odnose se na različite nivoe akcionog plana sa jedne strane i na pojedinačne projekte koji se implementiraju kao deo akcionog plana sa druge strane.

Glavna dostignuća, kao početna tačka za monitoring i evaluacione aktivnosti, su:

- Izbor indikatora na osnovu ciljeva
- Odabir prioriternih projekata, koji bi bili implementirani tokom srednjeročnog perioda ako budu postojale mogućnosti;
- Okvirni sporazumi za upravljanje regionalnim razvojem;

Osnovni ciljevi i izbor indikatora

Dostizanje ekonomskog, socijalnog i prostorno-fizičkog razvoja regije kroz strateške projekte kojima bi se istakle komplementarne prednosti područja i unapredila životna sredina je osnovni cilj akcionog plana. Iako povećanje privredne aktivnosti i podsticanje lokalnog preduzetništva mora igrati glavnu ulogu i biti okidač za pozitivnu promenu, neophodno je aktivirati dodatne inicijative koje bi osigurale održivu budućnosti. Cilj je da simbiotskim pristupom razvoj i zaštita životne sredine budu komplementarni na način koji bi sačuvao glavne kvalitete regije i ostvario pozitivnu promenu. Kroz ovaj komplementaran pristup se može ostvariti holistička obnova i obezbediti osnova za održivu budućnost lokalnih zajednica.

Prostornim Planom Republike Srbije utvrđeni su sledeći ciljevi prostornog razvoja:

1. *Uravnoteženiji regionalni razvoj i unapređena socijalna kohezija*
2. *Regionalna konkurentnost i pristupačnost*
3. *Održivo korišćenje prirodnih resursa i zaštićena i unapređena životna sredina*
4. *Zaštićeno i održivo korišćeno prirodno i kulturno nasleđe i predeo*
5. *Prostorno-funkcionalna integrisanost u okruženje*

Istovremeno sa definisanim ciljevima i praćenjem njihove implementacije, definisani su i ciljevi i koncepcija dugoročnog prostornog razvoja AP Vojvodine u skladu sa smernicama PP RS, a shodno ulozi koju region Vojvodine ima, i njenim specifičnostima i resursima sa kojima raspolaže i to:

1. *Smanjenje subregionalnih razlika u ekonomskom i socijalnom pogledu*
2. *Racionalno aktiviranje teritorijalnog kapitala na čitavoj teritoriji AP Vojvodine preko decentralizacije i policentrizma*
3. *Jačanje pozicije sela uz veću ulogu u okviru funkcionalnih područja gradova*
4. *Uređenje i održivo korišćenje prirode, predela, kulturnog nasleđa i životne sredine, uz zaštitu od nepogoda i tehnoloških udesa*
5. *Interesno i funkcionalno umrežavanje regiona AP Vojvodina sa drugim regionima u Evropi*

Kako bi se pregledno sagledala kompatibilnost navedenih ciljeva, i definisali bliže ciljevi i indikatori za posmatrano područje, u Tabeli 1, dat je uporedni pregled ciljeva Prostornog plana Republike Srbije, Regionalnog prostornog plana AP Vojvodine i Ciljeva iz Studije-Analiza ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini na koju se nadovezuje naredna analiza i izvesna modifikacija indikatora u skladu sa izrađenom Zajedničkom metodologijom.

U tabeli je kompatibilnost ciljeva, prikazana bojama. Iz tabele se jasno vidi usklađenost svih prethodno izrađenih dokumenata koja nam i daje osnov za održivo planiranje narednih aktivnosti u prostoru i definisanje akcionog plana.

Imajući u vidu date ciljeve definisane u programima implementacije za PPRS i RPP APV kao i posebne ciljeve definisane u Analizom ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini u **Tabeli 2** sagledani su predloženi indikatori u ovoj Analizi i uvedene određene modifikacije i dopune date u posebnim bojama (ljubičasta boja- indikatori predloženi Socio ekonomskom analizom, roze- indikatori predloženi kroz elaborat Zajedničke metodologije, plavo- indikatori definisani drugim ESPON projektima značajni za programsko područje sa aspekta obađivača).

Tabela 1. Pregledna tabela kompatibilnosti ciljeva PPRS,RPP APV i Analize ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini

Prostorni plan Republike Srbije	Regionalni prostorni plan AP Vojvodine	Analiza ekonomskog i socijalnog statusa marginalizovanih naselja u pograničnim oblastima u AP Vojvodini.
<i>Uravnoteženiji regionalni razvoj i unapređena socijalna kohezija</i>	Smanjenje subregionalnih razlika u ekonomskom i socijalnom pogledu	Održivi demografski razvoj
<i>Regionalna konkurentnost i pristupačnost</i>	Racionalno aktiviranje teritorijalnog kapitala na čitavoj teritoriji AP Vojvodine preko decentralizacije i policentrizma	Unapređenje socijalne i ekonomske kohezije
<i>Održivo korišćenje prirodnih resursa i zaštićena i unapređena životna sredina</i>	Jačanje pozicije sela uz veću ulogu u okviru funkcionalnih područja gradova	Smanjenje socijalne isključenosti i siromaštva
<i>Zaštićeno i održivo korišćeno prirodno i kulturno nasleđe i predeo</i>	Uređenje i održivo korišćenje prirode, predela, kulturnog nasleđa i životne sredine, uz zaštitu od nepogoda i tehnoloških udesa	Uravnoteženost naseljske strukture
<i>Prostorno-funkcionalna integrisanost u okruženje</i>	Interesno i funkcionalno umrežavanje regiona AP Vojvodina sa drugim regionima u Evropi	Ravnomerna prostorna organizacija javnih službi
		Ravnomerna dostupnost infrastrukturi i informacijama
		Teritorijalno odgovorna uprava
		Očuvanje prirodnih resursa
		Racionalno zauzimanje zemljišta
		Smanjenje uticaja saobraćaja na životnu sredinu i održivo korišćenje energije
		Zdrava životna sredina i prevencija hazarda
		Zaštita od prirodnih nepogoda
		Učešće u programima i projektima transgranične i međuregionalne saradnje

Tabela 2: Pregled indikatora i modifikacija indikatora za područje Analize

CILJEVI	INDIKATORI
Cilj 1. URAVNOTEŽENIJI REGIONALNI RAZVOJ I UNAPREĐENA SOCIJALNA KOHEZIJA	
Održivi demografski razvoj	
	Broj stanovnika
	Gustina naseljenosti (kritična masa)
	Migracioni bilans
	Deo stanovništva po velikim starosnim grupama
	Stopa fertiliteta
	Indeks starenja (Ageing index)
	Stopa smrtnosti (umrli na 1000 stanovnika)
Unapređenje socijalne i ekonomske kohezije	
	Stanovništvo sa visokim obrazovanjem
	Udeo nezaposlenog stanovništva do 25 godina
	Zaposlena lica sa visokim stepenom obrazovanja
	Broj aktivnih ekonomskih organizacija na 1000 stanovnika
	Broj noćenja, u komercijalnim i privatnim smeštajima (na 1000 stanovnika)
	Udeo zaposlenih u poljoprivredi u odnosu na ukupan broj zaposlenih
	Udeo zaposlenih u sektoru usluga u odnosu na ukupan broj zaposlenih
Smanjenje socijalne isključenosti i siromaštva	
	Stopa aktivnosti muške/ženske populacije (15-64 godina)
	Broj stanovnika po jednom okružnom lekaru
	Broj mesta u jaslicama i obdaništima i broj registrovane dece
	Očekivani životni vek (po polovima)
	Godišnja stopa nezaposlenosti
	Stopa dugotrajne nezaposlenosti (kontinualno duže od 12 meseci)
	Stopa registrovanih lica koja traže zaposlenje u ukupnom broju radno sposobne populacije
	Broj domaćinstava bez i jednog zaposlenog člana
	Broj registrovanih putničkih automobila na 1000 stanovnika
Uravnoteženost naseljske strukture	
	Gustina naseljenosti
	Veličina naselja

CILJEVI	INDIKATORI
	Indeks urbanosti/ruralnosti (ruralno – manje od 35 stanovnika /km ² , urbani veće od 100 stanovnika /km ²)
	Hijerarhija naselja
Ravnomerna prostorna organizacija javnih službi	Dostupnost do centralnih naselja javnim prevozom (od toga: dostupnost železnicom)
Ravnomerna dostupnost infrastrukturi i informacijama	Udeo kuća/stanova ili stanovnika priključenih na javno vodosnabdevanje
	Dužina kanalizacione mreže u odnosu na km vodovodne mreže
	Broj domaćinstava priključenih na gasovod u odnosu na ukupan broj domaćinstava
	Broj pretplatnika kablovske televizije na 1000 stanovnika
	Broj pretplatnika na široko pojasni internet na 1000 stanovnika
	Broj osnovnih telefonskih linija (ISDN)
Cilj 2: REGIONALNA KONKURENTNOST I PRISTUPAČNOST	BDP po stanovniku *
	Produktivnost (GDP/broj zaposlenih)
	Broj aktivnih preduzeća i njihova podela po veličini
	Bruto dodata vrednost (GVA)
	Zaposlenost po ekonomskim delatnostima
	Udeo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u dodatoj vrednosti regiona
Cilj 3. ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTIĆENA I UNAPREĐENA ŽIVOTNA SREDINA	Korišćenje zemljišta (CORINE)*
	Teritorijalna emisija osnovnih zagađivača –NO ₂ , SO ₂ , PM, CO, CO ₂
	Potrošnja vode po osobi/domaćinstvu
	Fragmentacioni indeks
	Udeo domaćinstava iz kojih se prikuplja otpad (%)
	Naselja i kultivisana područja potencijalno ugrožena od poplava (CORINE)*
Cilj 4: ZAŠTIĆENO I ODRŽIVO KORIŠĆENO PRIRODNO I KULTURNO NASLEĐE I PREDEO	Površine pod Zaštićenim prirodnim područjima
	Broj zaštićenih kulturnih dobara u regionu
Cilj 5: PROSTORNO-FUNKCIONALNA INTEGRISANOST U OKRUŽENJE	Broj projekata sa međunarodnim učešćem
	Broj graničnih prelaza (svih)

4. AKCIONI PLAN I UTVRĐIVANJE STRATEŠKIH PROJEKATA

Posmatrano područje predstavlja specifičnu celinu sa svojim potencijalima i ograničenjima u budućem prostornog i privrednom razvoju.

Područja s ograničenjima u razvoju zbog negativnih demografskih procesa, nerazvijenosti mreže naselja, privrede, kao i područja sa oskudnim resursima i perifernog položaja u odnosu na glavne pravce razvoja, zahtevaju posebne mere i primerene planske koncepcije razvoja.

Osnovno polazište pri utvrđivanju strateških i operativnih mera i instrumenata za razvoj marginalizovanih područja i naselja jeste razvoj politike planiranja i koordinacije svih nivoa vlasti, kao i harmonizacija i uklanjanje nedostataka, odnosno, jačanje institucionalnog okvira za sprovođenje regionalne politike.

S obzirom na neujednačenost kadrovske, obrazovne i materijalne jačine opština u obuhvatu plana, jakih regionalnih uticaja Gadova Sombor i Subotica kao i prekograničnih celina Grada Osjeka i Segedina, na posmatranom području neophodno je veliko angažovanje i podrška regionalnih i pokrajinskih institucija u izradi strateških dokumenata, sektorskih programa i projekata, akcionih i prostornih planova, kao i kreiranje mehanizama za njihovo praćenje i kontrolu.

Ključnu ulogu imaju pokrajinske strukture kako bi kontinuirano pružili podršku razvoju dugoročne međuopštinske saradnje i obezbedili plansko, budžetsko finansiranje razvojnih projekata i programa.

Jačanje lokalnih privreda i unapređivanje lokalne administracije obeležava razvojne pravce lokalnih sredina u smislu njihove sposobnosti preciznog planiranja kvalitetnih politika na lokalnom nivou. Posmatrajući region Vojvodine može se zaključiti da ravnomeran regionalni razvoj zahteva koordinisanu saradnju sa svim institucijama koje su uključene u različite aspekte regionalnog razvoja (privredni razvoj, ruralni razvoj, razvoj infrastrukture, lokalni razvoj, socijalni razvoj, zaštita životne sredine i sl.).

Partnerstvo i međusobna saradnja na svim nivoima upravljanja jasnije će definisati razvojne ciljeve i projekte u regionima. Planiranje i korišćenje finansijskih sredstava zahteva dobru koordinaciju svih učesnika, što se naročito odnosi na korišćenje sredstava iz pretpristupnih fondova EU.

Polazeći od prepoznavanja problema i definisaja ciljeva utvrđeni su predlozi prioriternih mera i aktivnosti za predmetno područje i dalje je dat pregled akcionog plana za posmatrano područje.

Prioritetni projekti istaknuti u tabeli Akcionog plana predstavlja analizirani skup prioriternih projekata koji su predloženi od strane nadležnih pokrajinskih i opštinskih institucija u periodu 2009-2013 godine u Programu implementacije RPP APV, Programu privrednog razvoja APV- nacrta, i Strategija razvoja opštine Novi Kneževac i Kanjiža, kao i Grada Sombor i Subotica.

Obrađivač ovog dokumenta je smatrao da definisani projekti potvrđeni i kroz ova razvojna dokumenta imaju najjaču snagu i prepoznao ih je kao prioritet u koji će se u narednom periodu ulagati značajna sredstva od strane nadležnih pokrajinskih i opštinskih institucija.

Mere su definisane u odnosu na nefinisanje ciljeve prostornog i privrednog razvoja posmatranog područja, podeljene su po oblastima delovanja i sintetisane i prikazane u narednim tabelama .

Tabela 3. Mere za implementaciju Analize u oblasti uranovteženog razvoja i unapređene socijalne kohezije

URAVNOTEŽENI RAZVOJ I UNAPREĐENA SOCIJALNA KOHEZIJA	
Regionalni razvoj	- Usvajanje Strategije razvoja predmetne oblasti.
Demografski razvoj	- Usvajanje sveobuhvatne strategije usporavanje trenda opadanja prirodnog priraštaja.
Razvoj javnih službi	- decentralizacija usluga javnih službi i njihovo spuštanje na lokalni nivo; jačanje kapaciteta primarne zdravstvene zaštite u pružanju preventivnih usluga; poboljšanje lokalne putne mreže, kako bi se ostvarila poednaka dostupnost zdravstvenim uslugama za sve građane; - održavanje i unapređenje zaštite za najugroženije kategorije stanovništva, posebno u manjim mestima područja, efikasnim pružanjem postojećih i novih usluga; - obezbediti podršku zajedničkim programima javnog i privatnog sektora; - olakšati pristup za korišćenje objekata i prostora u javnom vlasništvu, kao i zakupa objekata u privatnom vlasništvu; - jačati prekograničnu saradnju u organizovanju svih vrsta i nivoa sportskih manifestacija, za sve kategorije stanovništva;

Tabela 4. Mere za implementaciju Analize u oblasti regionalne konkurentnosti i pristupačnosti

REGIONALNA KONKURENTNOST I PRISTUPAČNOST	
Privreda	- doneti programe koji će brzo dati pozitivne efekte i uticati na povećanje konkurentnosti; - sprovesti transformaciju poslovne infrastrukture koristeći benefite prekogranične saradnje; - inovativni razvoj pratećih uslužnih delatnosti; - oživljavanje industrijskih brownfield lokacija.
Poljoprivreda	- intenzivirati pašnjačku stočarsku proizvodnju koja pruža mogućnost očuvanja autohtonih rasa stoke; - iskoristiti geotermalne vode za uvećanje proizvodnje povrća i cveća u staklenicima i plastenicima i za proizvodnju riblje mlađi i konzumne ribe uzgajane u toploj vodi, - podizanje ribnjaka na svim manje plodnim područjima, koji imaju pristup dovoljnim količinama vode; - osmišljavanje alternativnih poljoprivrednih programa; - programi osavremenjavanja postojećih i podizanje novih prerađivačkih kapaciteta oslanjajući se na prekogranične kapacitete; - razvoj savetodavstva u regionu.
Turizam	Podstaći dalji razvoj među formiranim ili započetim celinama turističke ponude: - Subotica sa Paličkim jezerom; - Specijalni rezervat prirode Gornje Podunavlje; - Selevenske pustare - Ruralni turizam - Banjski turizam Usaglasiti turističku ponudu i promociju sa susednim regionima u Republici Mađarskoj i Republici Hrvatskoj.

Tabela 5. **Mere za implementaciju Analize u oblasti održivog korišćenja prirodnih resursa i zaštićene i unapređene životne sredine**

ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTIĆENA I UNAPREĐENA ŽIVOTNA SREDINA	
Poljoprivredno zemljište:	<ul style="list-style-type: none"> - uspostavljanje efikasnih mehanizama zaštite plodnih oraničnih zemljišta od preuzimanja u nepoljoprivredne svrhe; - komasacija poljoprivrednog zemljišta; - preduzimanje mera za sprečavanje ekoloških i zdravstvenih rizika vezanih za intenzivnu, monokulturnu i visoko mehanizovanu proizvodnju; - unapređenje sistema za navodnjavanje; - razvijanje bioloških - organskih sistema proizvodnje, redukovanje potrošnje mineralnih đubriva i pesticida.
Šumsko zemljište:	<ul style="list-style-type: none"> - Usvajanje programa održivog gazdovanja šumama (ekološka, ekonomska i socijalna funkcija). - Povećanje površina pod šumama - osnivanje novih šuma (zaštitni pojasevi, zasadi za pčelarstvo, zasadi za fitoremedijaciju, proizvodnju biomase...)
Mineralne sirovine:	<ul style="list-style-type: none"> - srediti svu raspoloživu geološku i srodnu dokumentaciju, posebno inovirati elaborate o rezervama i izraditi dugoročiji program geoloških istraživanja, geoloških resursa na području
Vodosnabdevanje	<ul style="list-style-type: none"> - Potrebno je pristupiti istraživanjima koja bi definisala izvorišta za regionalne sisteme, koji bi ukazao na moguće tehničke varijante ali i na investiciono-eksploatacione parametre. - potrebno je definisati prioritete u izgradnji kanalizacionih sistema i lokacija uređaja za prečišćavanje otpadnih voda shodno osetljivosti recipijenta i njegovoj samoprečišćavajućoj moći, kao i najpovoljnije tehnologije za prečišćavanje;
Zaštita životne sredine	<ul style="list-style-type: none"> - indentifikacija najugroženijih lokaliteta na predmetnoj teritoriji - upravljanje otpadom na regionalnim principima - integralna zaštita prirodnih resursa - usklađivanje prostornog razvoja sa principima održivog razvoja

Tabela 6. **Mere za implementaciju Analize u oblasti zaštićenog i održivo korišćenog prirodnog i kulturnog nasleđa i predela**

ZAŠTIĆENO I ODRŽIVO KORIŠĆENO PRIRODNOG I KULTURNOG NASLEĐA I PREDEO	
Zaštita prirodnih dobara i biodiverziteta	<ul style="list-style-type: none"> - povećanje ukupne površine pod zaštitom na predmetnoj teritoriji; - proglašenje novih zaštićenih područja; - revizija statusa (vrste, režima i granica zaštite) ranije proglašanih zaštićenih područja - upisivanje Gornjeg Podunavlja na MaB Listu u okviru programa uspostavljanja prekograničnog rezervata biosfere "Dunav - Drava - Mura", u saradnji sa Mađarskom, Hrvatskom, Slovenijom i Austrijom); - izrada urbanističkih planova za lokalitete u zaštićenim područjima na kojima je registrovana ili planirana izgradnja većeg obima; - sanacija degradiranih prostora (kamenolomi, pozajmišta, divlje deponije) sa najznačajnijim nepovoljnim uticajem na prirodne vrednosti i životnu sredinu; - zasnivanje informacionog sistema o zaštićenim područjima i biodiverzitetu;
Zaštita i uređenje predela	<ul style="list-style-type: none"> - Integracije predela u međunarodne mreže; - Projekti prekogranične, transnacionalne i međuregionalne saradnje; - Sprovesti "Karakterizaciju predela" za ruralna i posebna prioritetna područja - Determinisanje postojećih i stvaranje novih karakterističnih predeonih celina i njihova interpretacija;

	- Razvoj sistema integrativnog pristupa zaštiti predela;
Zaštita kulturnog nasleđa	- Održivo korišćenje materijalnog i nematerijalnog kulturno-istorijskog nasleđa i prirodnih resursa u programima razvoja (pre svega turizma); - Konzervacija i rehabilitacija kulturnog nasleđa sa ciljem promocije veće atraktivnosti područja; - formiranje baze podataka za sva kulturna dobra na predmetnom području

Tabela 7. **Mere za implementaciju Analize u oblasti prostorno funkcionalne integrisanosti u okruženje i razvoja funkcionalnih urbanih područja Subotice i Sombora**

PROSTORNO-FUNKCIONALNA INTEGRISANOST U OKRUŽENJE I RAZVOJ FUNKCIONALNIH URBANIH PODRUČJA (FUP) SOMBORA I SUBOTICE	
Funkcionalno umrežavanje i razvoj gradova	- doneti prostorne i urbanističke planove za gradove i urbana naselja; - doneti podsticajne mere za projekte održivog razvoja gradova i inovacione projekte, uključujući projekte iz oblasti primene novih tehnologija, obnovljivih izvora energije; - formirati baze podataka o lokacijama planiranim za izgradnju, braunfild lokacijama i sl., čime će se omogućiti efikasnije i brže aktiviranje lokacija i izgradnja; - Potpisivanje dokumenta o strateškoj prekograničnoj saradnji nivou opštine; - jačati lokalne inicijative;
Ruralni razvoj	- zaustavljanje daljeg prажnjenja ruralnih područja; - stimulacija i povećanje investiranja u ruralna područja; - povećanje nivoa kvaliteta življenja u seoskim područjima, podizanjem nivoa komunalne opremljenosti; - otvaranje novih radnih mesta, van poljoprivredne delatnosti; - podsticanje i razvoj malih pogona, pre svega za preradu poljoprivrednih proizvoda; - razvoj seoskog turizma i ugostiteljstva, sa ciljem bolje valorizacije sopstvene proizvodnje.
Putni saobraćaj	- prilagođavanje evropskim standardima, uvođenje novih tehnologija u upravljanju saobraćajem, formiranje regionalne baza podataka; - unapređenje bezbednosti saobraćaja; - razvoj saobraćaja kroz stimulisane ekološki prihvatljivih sistema i favorizovanje javnog prevoza putnika uz uvođenje naprednih tehnologija u nadzoru, kontroli i upravljanju saobraćajem;

Nakon salgedavanja ciljeva koji ujedino predstavljaju i prioritete razvoja posmatranog područja kao i definisanja mera koje će pomoći u njihovoj implementaciji u narednoj tabeli je prema prethodno opisanom principu dat akcioni plan, sa određenim brojem razvojnih projekata koji se usresređuju na razvoj posmatranog područja i čija će realizacija doprineti održivom prostornom razvoju, smanjenju regionalnih razlika i podizanju konkurentnosti posmatranog regiona.

CILJ 1. URAVNOTEŽENIJI REGIONALNI RAZVOJ I UNAPREĐENA SOCIJALNA KOHEZIJA

REGIONALNI RAZVOJ		
Podrška razvoju ruralnog turizma na poljoprivrednim gazdinstvima	1.830.598,19 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Podsticaj udruživanju	1.830.598,19 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
DEMOGRAFSKI RAZVOJ		
Unapređenje socijalne zaštite	305.099,70 EUR	Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo, socijalnu politiku i demografiju
Unapređenje političke participacije žena na teritoriji AP Vojvodine	1.000.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Unapređenje političke participacije žena ka uključivanju rodne ravnopravnosti u politike AP Vojvodine	2.020.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Podrška nevladinim organizacijama	156.908,42 EUR	Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo, socijalnu politiku i demografiju
Ekonomsko osnaživanje žena sa sela u AP Vojvodini	2.500.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Sportska infrastruktura – izgradnja i opremanje otvorenih i zatvorenih sportskih terena	6.101.694,92 EUR	Budžet Vlade Autonomne pokrajine Vojvodine, Fond za kapitalna ulaganja Autonomne pokrajine Vojvodine, budžeti jedinica lokalne samouprave, Fondovi Evropske unije
Sportska infrastruktura za osobe sa invaliditetom	423.728,81 EUR	Budžet Vlade Autonomne pokrajine Vojvodine, Fond za kapitalna ulaganja Autonomne pokrajine Vojvodine, budžeti jedinica lokalne samouprave, Fondovi Evropske unije
Multifunkcionalni centri za mlade	423.728,81 EUR	Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Jedinice lokalne samouprave, Fondovi Autonomne pokrajine Vojvodine, Fondovi Evropske unije
Reproduktivno zdravlje mladih, seksualno obrazovanje i zdravi stilovi života	84.745,76 EUR	Budžet Autonomne pokrajine Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Fondacije, donatori, Fondovi Evropske unije, Fondovi Autonomne pokrajine Vojvodine,
Ekonomsko osnaživanje žena na selu AP Vojvodine	200.494,09 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
RAZVOJ JAVNIH SLUŽBI		
Aktivne škole	366.119,64 EUR	Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu
Sportska infrastruktura – školski sportski objekti	2.118.644,07 EUR	Budžet Vlade Autonomne pokrajine Vojvodine, Fond za kapitalna ulaganja Autonomne pokrajine Vojvodine, budžeti jedinica lokalne samouprave, Fondovi Evropske unije
Dogradnja i adaptacija postojećih i izgradnja novih objekata školskih ustanova OŠ Kizur Ištvan Subotica	91.525,42 EUR	Jedinica lokalne samouprave, Autonomna pokrajina Vojvodina, Ministarstvo prosvete
Dogradnja i adaptacija postojećih i izgradnja novih objekata školskih ustanova O. Š. „Petefi Šandor“, Hajdukovo	88.135,54 EUR	Jedinica lokalne samouprave, Autonomna pokrajina Vojvodina, Ministarstvo prosvete
Dogradnja i adaptacija postojećih i izgradnja novih	87.699,49 EUR	Jedinica lokalne samouprave, Autonomna pokrajina Vojvodina,

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

objekata školskih ustanova O. Š. „Sveti Sava“, Subotica		Ministarstvo prosvete
Dogradnja i adaptacija postojećih i izgradnja novih objekata školskih ustanova O. Š. „Đuro Salaj“, Subotica	779.661,00 EUR	Jedinica lokalne samouprave, Autonomna pokrajina Vojvodina, Ministarstvo prosvete
Dogradnja i adaptacija postojećih i izgradnja novih objekata školskih ustanova O. Š. „Hunjadi Janoš“, Čantavir	272.881,00 EUR	Jedinica lokalne samouprave, Autonomna pokrajina Vojvodina, Ministarstvo prosvete
CILJ 2. REGIONALNA KONKURENTNOST I PRISTUPAČNOST		
PRIVREDA		
Podrška lokalnim kompanijama u realizaciji zajedničkih ulaganja sa stranim partnerima i izrada baze podataka lokalnih kompanija zainteresovanih za zajednička ulaganja (izrada biznis planova, kompanijskih tizera, baze podataka i umrežavanje sa inostranim partnerima)	550.847,46 EUR	Fond za podršku investicija u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Sufinansiranje projektno-tehničke dokumentacije ili privremenog zakupa prostora za izvozno orijentisane proizvodne i uslužne ginfild investicije	2.000.000,00 EUR	Fond za podršku investicija u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Razvoj elektronskih komunikacija i informacionog društva u AP Vojvodini	174.342,68 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Uspostavljanje portala za razmenu iskustava, koordinaciju i praćenje razvoja IKT u lokalnim samoupravama na teritoriji APV i udruživanje lokalnih samouprava u cilju zajedničke nabavke IKT opreme pod povoljnijim uslovima	---	Pokrajinski sekretarijat za međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Pokrajinski sekretarijat za finansije, Uprava za zajedničke poslove pokrajinskih organa
Konkurs za odobravanje garancija za obezbeđenje kredita namenjenih finansiranju START AP programa radno neaktivnih žena sa teritorije Autonomne Pokrajine Vojvodine	1.500.000,00 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Projekat „Baza podataka privrednih subjekata APV“	60.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Biznis inkubatori mladih	52.302,81 EUR	Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu
Konkurs za dodelu kratkoročnih kredita za finansiranje izvoza	3.486.853,69 EUR	Razvojni fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Prekogračnična mreža za inovativni razvoj i transfer znanja	3.487,36 EUR	Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj
Program o sufinansiranju pogona za primenu novih tehnologija sa elementima inovacione delatnosti i podsticaja zapošljavanja u AP Vojvodini	1786959,56EUR	Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj
Kamp potencijalnih poslodavaca	60.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Uvođenje novih tehnologija u oblasti eksploatacije, pripreme i prerade mineralnih sirovina	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

Formiranje i opremanje industrijskih zona i parkova na teritoriji APV	---	Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine
Podsticanje povoljnog poslovnog udruženja na lokalnom nivou	364.406,78 EUR godišnje	Predlagač i nadležnost: Pokrajinski sekretarijat za međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu
Direktna podrška izvozu lokalnim kompanijama sa fokusom na sertifikaciju, obuku, umrežavanje sa kupcima i organizaciju međunarodnih promotivnih aktivnosti	957.627,12. EUR	Nadležnost: Fond za podršku investicija u Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Konkurs za dugoročne kredite za trajna obrtna sredstva	3.486.853,69 EUR	Razvojni fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Programi transnacionalne saradnje (JIE) / Osnivanje i promocija novih pristupa i alata za jačanje konkurentnosti i inovacija primarnog sektora u Jugoistočnoj Evropi (Transnational Cooperation Programme (SEE)/ Establishment and promotion of new approaches and tools for the strengthening of primary sector's competitiveness and innovation in the South East Europe)	3.487,36 EUR	Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj
Konkurs za odobravanje garancija za obezbeđenje kredita namenjenih finansiranju nabavke opreme preduzetnicama i ženama osnivačima malih preduzeća koje delatnost obavljaju manje od tri godine sa teritorije Autonomne Pokrajine Vojvodine	1.500.000 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Razvoj regionalnog logističkog centra zapadnobačkog regiona u Apatinu, sa susednim logističkim centrima u Somboru, Odžacima i Kuli	850.000 eur	Pokrajinski sekretarijat za privredu
POLJOPRIVREDA		
Konkurs za odobravanje garancija za obezbeđenje dugoročnih kredita za kupovinu poljoprivrednog zemljišta	1.500.000 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Konkurs za odobravanje garancija za obezbeđenje dugoročnih kredita za nabavku nove poljoprivredne mehanizacije i opreme	1.500.000 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Kreditiranje kupovine nove pogonske i priključne poljoprivredne mehanizacije	4.389.077,08 EUR	Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede
Kreditiranje kupovine nove pogonske i priključne poljoprivredne mehanizacije	4.389.077,08 EUR	Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede
Kreditiranje pčelarske proizvodnje	610.199,40 EUR	Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede
Kreditiranje podizanja višegodišnjih zasada voća i vinove loze i postavljanja protivgradne mreže	697.370,74 EUR	Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede
Kreditiranje proizvodnje pod zaštićenim prostorom (plastenici, staklenici) i opreme u njima	893.506,26 EUR	Pokrajinski fond za razvoj poljoprivrede
Razvoj prognozno izveštajne službe zaštite bilja AP Vojvodine	697.370,74 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

Konkurs za dodelu dugoročnih kredita za poljoprivredu	2.179.283,56 EUR	Razvojni fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Konkurs za dodelu dugoročnih kredita za razvoj prehrambeno-prerađivačke industrije	1.307.570,13 EUR	Razvojni fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Podrška investicijama u poljoprivrednim gazdinstvima	48.815.951,66 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Uvođenje EU standarda u objekte u kojima se vrši prerada mesa i mleka	4.149.355,89 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Priprema poljoprivrednih gazdinstava za fondove EU	871,71 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Poboljšanje ekonomskog položaja staračkih poljoprivrednih domaćinstava	9.152.990,94 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Podrška sprovođenju savetodavnih aktivnosti na poljoprivrednim gazdinstvima	9.152.990,94 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Podrška investicijama u stočarsku proizvodnju	4.149.355,89 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Rekonstrukcija ribnjaka i podizanje novih ribljaka na teritoriji AP Vojvodine	4.271.395,77 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Kontinuirano praćenje kvaliteta osnovnih životnih namirnica na području AP Vojvodine	610.199,40 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Formiranje baze podataka o registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima u APV	61.019,94 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
Promocija izvoznih potencijala poljoprivrede AP Vojvodine	1.830.598,19 EUR	Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo
TURIZAM		
Projekat „Najbolje iz Vojvodine“	130.757,01EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
CILJ 3. ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA I ZAŠTIĆENA I UNAPREĐENA ŽIVOTNA SREDINA		
ŠUMSKO ZEMLJIŠTE		
Melioracija degradiranih šuma i šikara na području JP „Vojvodinašume“	31.475,83 EUR	Javno preduzeće "Vojvodinašume"
VODOSNABDEVANJE		
Primena solarne energije u zalivnim sistemima	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Sanacija levoobalnog dunavskog nasipa - stabilizacija krune nasipa na lokalitetima: B. Palanka (1+800-9+850), deonica Begeč - Čelarevo, Sombor (3+461-6+583), deonica Bogojevo i (49+410-52+400), deonica Bezdan	1.650.000,00 EUR	Javno vodoprivredno preduzeće „Vode Vojvodine“
Korišćenje solarne energije za pripremu tople potrošne vode u objektima javne namene	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Korišćenje podzemnih voda za potrebe poljoprivredne proizvodnje	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE		
Sufinansiranje izgradnje sistema za zagrevanje staklenika i plastenika upotrebom obnovljivih izvora energije	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

Štedljiva javna rasveta	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Identifikacija industrijskih zagađivača i uvođenje principa čistije proizvodnje u sektor industrije identifikovane u dunavskom regionu	100.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Izdvajanje multifunkcionalnih elemenata ekološke mreže i njihova integracija u održivi razvoj ruralnih oblasti	---	Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Izrada programa energetske efikasnosti u organima AP Vojvodine	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Integralno suzbijanje korovske biljke Ambrozije u pograničnom području	557.896,59 EUR	Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Monitoring alergenog polena u vazduhu na teritoriji AP Vojvodine	17.000,00-25.500,00 EUR godišnje	Nadležnost: Sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Povećanje korišćenja obnovljivih izvora energije na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine	1.500.000 EUR	Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine
Projektovanje i izgradnja regionalne deponije „Rančevo“ u Somboru	15.500.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Korišćenje biomase za proizvodnju toplotne energije u javnim ustanovama	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Sufinansiranje izgradnje biogas-postrojenja na farmama	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Energetski održive farme	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Sufinansiranje izgradnje javnih skladišta za biomasu	---	Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine
Biološko suzbijanje larvi komaraca na teritoriji AP Vojvodine	3.093.220,34 EUR godišnje	Nadležnost: Sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
CILJ 4. ZAŠTIĆENO I ODRŽIVO KORIŠĆENO PRIRODNO I KULTURNO NASLEĐE I PREDEO		
ZAŠTITA PRIRODNIH DOBARA I BIODIVERZITETA		
Uspostavljanje prekograničnog UNESCO rezervata biosfere „Mura-Drava-Dunav“	---	Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine
Valorizacija i izrada Studija zaštite za područja: - „Gornje Potisje“	---	Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine, Ministarstvo prirodnih resursa, rudarstva i prostornog planiranja, Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode,
PPPPN multifunkcionalnog ekološkog koridora Tise	---	Srpska udruženja građana za zaštitu životne sredine, Republička agencija za prostorno planiranje, Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, upravljači zaštićenih područja, obrađivači plana
Prostorni plan područja posebne namene „Subotičke pustare i jezera“	30.000 eura	Javno preduzeće „Zavod za urbanizam Vojvodine“, Novi Sad
ZAŠTITA I UREĐENJE PREDELA		
Projekat objedinjavanja prirodnih i kulturnih potencijala u kulturna područja	30.000.000din	Republika Srbija, Autonomna pokrajina Vojvodina, budžeti lokalni samouprava

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

Identifikacija urbanog i ruralnog arhitektonskog, materijalnog i nematerijalnog nasleđa kao turističkog potencijala	---	Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Turistička organizacija Vojvodine, Turistička organizacija Srbije, jedinice lokalne samouprave, Muzej Vojvodine i regionalni muzeji, Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture i regionalni zavodi za zaštitu spomenika kulture
ZAŠTITA KULTURNOG NASLEĐA		
Razvoj regionalne rute vodoprivrednog nasleđa u okviru evropskih ruta industrijskog nasleđa	---	Javno vodoprivredno preduzeće „Vode Vojvodine“
Nastavak i završetak rekonstrukcije, adaptacije i izgradnje zgrade Narodno pozorište -Narodno kazalište - Nepszinhas u Subotici	---	Fond za kapitalna ulaganja Autonomne Pokrajine Vojvodine
Izrada katastra kulturnog nasleđa kao turističkog resursa lokalnih zajednica	---	Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Turistička organizacija Vojvodine, Turistička organizacija Srbije, jedinice lokalne samouprave, Muzej Vojvodine i regionalni muzeji, Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture i regionalni zavodi za zaštitu spomenika kulture
Jačanje institucionalnih kapaciteta lok. zajednica za održivo korišćenje kulturnog nasleđa u funkciji razvoja kult. turizma	---	Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje, Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Turistička organizacija Vojvodine, Turistička organizacija Srbije, jedinice lokalne samouprave, Muzej Vojvodine i regionalni muzeji, Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture i regionalni zavodi za zaštitu spomenika kulture
Prenamena prostora muzeja Batinske bitke u okviru specijalnog rezervata prirode Gornje podunavlje u turističko – ekološki punkt	150.000 € 710.000 €	Republika Srbija, autonomna pokrajina Vojvodina, međunarodni fondovi, strane donacije, budžet lokalne samouprave
CILJ 5. PROSTORNO-FUNKCIONALNA INTEGRISANOST U OKRUŽENJE		
FUNKCIONALNO UMREŽAVANJE I RAZVOJ GRADOVA		
Projekat “Program podrške razvoju logističkih centara i intermodalnih terminala“	871.713,42 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Projekat „Baza podataka logističkog potencijala APV“	60.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Projekat „Letnja škola nautike“	300.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Konkurs za dodelu kreditnih sredstava na ime predfinansiranja aktivnosti u realizaciji projekata instrumenata pretpripradne pomoći Evropske unije –	871.713,42 EUR	Razvojni fond autonomne pokrajine Vojvodine

Program implementacije i akcioni plan baziran na Prostornom planu Republike Srbije i Regionalnom prostornom planu AP Vojvodine baziranim na EU Metodologiji i ESPON indikatorima

„IPA“		
Formiranje Koordinacionog tela za sprovođenje regionalne politike AP Vojvodine	174.342,68 EUR+ 523.028,05 EUR	Agencija za ravnomerni regionalni razvoj AP Vojvodine
IPA projekat, realizacija projekta „Jadranska mreža mladih“ - Program jadranske prekogranične saradnje za pretpristupnu pomoć (<i>The IPA Adriatic Cross-border Cooperation Programme</i>)	204.620,00 evra	Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Program jadranske prekogranične saradnje za pretpristupnu pomoć (IPA)
PUTNI SAOBRAĆAJ		
Izgradnja prekograničnog puta između Baje II. - 163 +840-165 +480 km - i Sombora - 56 +601.650-54 +355.00 km	1.773.513,31 EUR	Fond „Evropski poslovi“ Autonomne pokrajine Vojvodine
IPA Program prekogranične saradnje Mađarska - Srbija 2007- 2013 - "Izrada projektno-tehničke dokumentacije za prugu Segedin – Reske – Horgoš – Subotica i potrebne dokumentacije za železničku prugu Subotica – Čikerija – Bačalmaš – Baja"	1.482.775,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Izrada projektno-tehničke dokumentacije za železničku prugu Temišvar - Kikinda - Segedin (Studija opravdanosti, Idejni i Glavni projekat)	10.000.000 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Izrada projektno-tehničke dokumentacije za železničku prugu Temišvar - Zrenjanin - (most na Tisi) - Žabalj - Novi Sad (Studija opravdanosti, Idejni i Glavni projekat)	12.000.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Izrada projektno-tehničke dokumentacije za rekonstrukciju pruge Sonta - Apatin - Sombor - Bački Breg - Baja	500.000,00 EUR	Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova
Rekonstrukcija pruge Apatin – Sonta koja je segment regionalne pruge Sonta – Apatin– Sombor– Bački Breg– Baja	6.500.000 Evra	Nadležnost Pokrajinski sekretarijat za privredu, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i graditeljstvo, Pokrajinski sekretarijat za lokalnu samoupravu i međuregionalnu saradnju i lokalne samouprave u regionu, Železnice Srbije Akcionarsko društvo, Ministarstvo saobraćaja Republike Srbije, Ministarstvo za regionalni razvoj i lokalnu samoupravu, Opština Apatin
Prostorni plan područja posebne namene mreže koridora saobraćajne infrastrukture na osnovnom pravcu državnog puta 1 reda br. 24 Subotica-Zrenjanin-Kovin („Banatska magistrala“)	---	Javno preduzeće „Zavod za urbanizam Vojvodine“, Novi Sad

5. ISKUSTVA U IMPLEMENTACIJI I ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Problemi implementacije Akcionog plana svode se na analizu kapaciteta predmetnih Gradova/opština i identifikaciju lokalnih strateških dokumenata i planova određenih po sektorima koji su relevantni za predmetne opštine. Takva analiza identifikuje sledeće probleme:

Nepostoje sinhronizovani i aktuelni strateški prostorni i urbanistički planovi za neki period (npr. 2014-2020), kao i akcioni planovi i definisani prioritetni projekti. Svi strateški planovi i projekti u bilo kojoj oblasti lokalnog razvoja zahtevaju sinhronizovanu i koordinisanu plansku aktivnost na različitim nivoima opštine, odnosno grada kao i na izvršnim i upravnim nivoima odlučivanja u Republici, odnosno Autonomnoj Pokrajini. U tom smislu, realizacija bilo kog prioriteta na lokalnom nivou zahteva pre svega vreme a zatim i precizno usklađivanje aktivnosti različitih aktera koji moraju imati jasnu ulogu sa definisanim aktivnostima i one se moraju realizovati u određenom roku. U tom smislu, postojanje kvalitetnog i primenljivog strateškog plana u lokalnoj samoupravi će predupređiti situacije u kojima su se neke lokalne samouprave do sada nalazile. Na primer, da im se nude finansijska sredstva za određene namene, a one nemaju urbanističke i planske akte, nisu rešile imovinsko-pravne odnose zemljišta, nisu obezbedile partnere za neophodni regionalni aspekt projekta (međupštinska/gradska saradnja), nisu u stanju da obezbede komunalno opremljene parcele ili nemaju čak ni minimalna sredstva za ko-finansiranje projekata.

Takođe, prostorni i urbanistički regulacioni planovi koji se zasnivaju na definisanju namene površina nisu dovoljno agilni da prihvate i prihvate i podstaknu dinamičnije razvojne tokove.

Opštine/gradovi nemaju jasno definisane strategije i ciljeve za podizanje operativnih kapaciteta svojih samouprava. Identifikovana je nedovoljno razvijena institucionalna infrastruktura opština/gradova kako bi preuzele na upravljanje finansijski, tehnički i operativno veoma zahtevne i komplikovane razvojne projekte.

U procesu definisanja prioriteta i ciljeva nedovoljno se vodi računa o podršci mehanizmima učešća građana u procesu odlučivanja. Javnost i širke interesne grupe nisu dovoljno ohrabrene i uključene u procese planiranja i donošenja odluka. Realizacije višegodišnjih strateških projekata treba da bude aktivnost kroz koji se na suštinski najkvalitetniji način u proces donošenja odluka na lokalnom nivou može uključiti najšira javnost, građani i njihova udruženja, predstavnici privrede ali i marginalizovane društvene grupe, manjinske zajednice i njihova udruženja koji mogu da doprinesu stvaranju opšteg društvenog konsenzusa u lokalnoj zajednici o lokalnim strateškim prioritetima i načinu njihovog ostvarivanja. Participativno strateško planiranje doprinosi stvaranju socijalne kohezije i a samim tim i lakšem sprovođenju i boljem ostvarenju ciljeva strateških projekata. Ukoliko se bliže analiziraju procesi lokalnog razvoja, pristup i obrada tema kao i ciljeva planskih dokumenata (uključujući i način sprovođenja i evaluaciju, odnosno praćenje implementacije) izdvajaju se sledeći zaključci:

Struktura većine razvojnih dokumenata samo površinski analizira stanje u određenim oblastima i daje **generalnu listu projektnih aktivnosti** sa okvirnim rokovima za njihovo sprovođenje. Većina planova akcenat stavlja na programski deo, odnosno na analizu trenutnog stanja i na "viziju i misiju" lokalne samouprave kada je u pitanju unapređenje opšteg stanja u lokalnoj samoupravi kao i unapređenje efikasnosti u korišćenju institucionalnih resursa lokalne zajednice (poslovanje lokalne uprave i lokalnih javnih institucija). Ukoliko i sadrži podatke o planiranim projektima, ovi

podaci u najvećem broju slučajeva nemaju budžetsku i prostornu dimenziju, odnosno u obliku u kom su navedene u strategiji ne mogu se uključiti niti u prostorni plan grada/opštine, odnosno urbanistički plan naselja a tako prezentovane informacije nemaju ni veliku vrednost u procesu pripreme ali i praćenja izvršenja budžeta lokalnih vlasti.

U lokalnim strategškim razvojnim dokumentima **nije jasno navedeno koji organ je nadležan za sprovođenje pojedinih strateških ciljeva** (javno preduzeće ili neki organ lokalne vlasti). U tom smislu, strategije ne sadrže jasno utvrđenu mrežu koordinacije i subordinacije između donosioca odluka i lokalnih izvršnih organa vlasti sa ostalim lokalnim činiocima, koji bi trebalo da budu zaduženi za implementaciju strateških ciljeva.

U strategijama **nisu razvijeni indikatori i merila za praćenje uspeha u sprovođenju ciljeva** (monitoring, evaluacija). Lokalne razvojne strategije moraju da budu koncipirane tako da sadrže jasno definisan i konkretizovan operativni deo, koji jasno definiše veoma konkretne ciljeve koji svaki od organa, tela, preduzeća i ustanova mora da ostvari u određenom programskom periodu, i o kome mora da detaljno izvesti u svom godišnjem, odnosno kvartalnom izveštaju o poslovanju, koji razmatra Skupština grada, odnosno opštine. Kroz svoju razvojnu strategiju, odnosno kroz njen operativni deo, lokalna samouprava treba da ustanovi kriterijume koje treba dostići u postepenom poboljšanju efikasnosti poslovanja, kao i da uspostavi sistem merila za praćenje efikasnosti uz praćenje realizacije strateških ciljeva na jasan i transparentan način. Opštinski rukovodioci, kao i rukovodioci lokalnih ustanova i preduzeća treba da budu ocenjivani i vrednovani prema rezultatima poslovanja, odnosno prema uspešnosti ostvarivanja zadatah strateških ciljeva.

Iako postoje javne rasprave u procesu usvajanja gradskih i opštinskih odluka o donošenju strateških dokumenata kao i dokumenata koji su pravni akti ali u sebi imaju stratešku komponentu kao što su višegodišnji strateski planovi i prostorno-planska i urbanistička akata i značajni planski dokumenati, izgleda da se u gradovima i opštinama još uvek nedovoljno prepoznaje značaj opšte i specijalizovane javnosti u procesu usvajanja ovih akata a i prilikom njihovog sprovođenja, kao vid kontrolnog instrumenta vršenja javne vlasti. U skladu sa principima dobrog upravljanja, strateške razvojne planove je neophodno uobličiti uz uvažavanje potreba stanovnika (ankete i drugi instrumenti, javne prezentacije) i predstaviti ih na jednostavan način uz obrazloženje ponuđenih rešenja, njihovih efekata i alternativa i uz detaljne podatke o ceni i troškovima svakog od rešenja.